

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Øieblikket Nr. 3

Citation: Kierkegaard, Søren: "Øieblikket Nr. 3", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 , s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-oi3-txt-root.pdf> (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden. [Læs CC0-erklæringen](#)

* Øieblikket

Nr. 3

Indhold:

- 1) Stat - Christendom.
- 2) Er det forsvarligt af Staten, christeligt, at forlokke en Deel af den studerende Ungdom?
- 3) Er det forsvarligt af Staten at modtage en Eed, som ikke blot ikke holdes, men hvis Aflæggelse er en Selvmodsigtelse?
- 4) Er det forsvarligt af Staten, christeligt, at vildlede Folket, eller at vildlede Folkets Dom om hvad Christendom er?
- 5) Lad Staten gjøre Prøve paa Regningen, og det skal snart vise sig, at Regningen er grundforkeert.
- 6) Vil Staten i Sandhed tjene Christendommen, saa lad den tage de 1000 Levebrød bort.

27 Juni 1855

S. Kierkegaard

Kjøbenhavn

Forlagt af C. A. Reitzels Bo og Arvinger
Bianco Lunos Bogtrykkeri

Stat - Christendom

»Stat« forholder sig ligefrem til Tallet (det Numeriske); naar derfor en Stat svinder ind, saa kan efterhaanden Tallet blive saa lille, at den Stat er ophørt, Begrebet gaaet ud.

Christendommen forholder sig anderledes til Tallet: een eneste sand Christen er nok, for at det kan være sandt, at Christendommen er til. Ja, Christendommen forholder sig omvendt til Tallet - naar Alle ere blevne Christne, er Begrebet »Christen« gaaet ud; thi Begrebet Christen er et polemisk Begreb, man kan kun være Christen i Modsætning eller modsætningsviis. Saaledes er det ogsaa i det nye Testamente, forholdende sig til, at Gud vil være elsket, og just derfor Modsætningsforholdet, for at potensere Kjærligheden, saa den Christne, som elsker Gud, i Modsætningsforholdet til andre Mennesker kommer til at lide ved disses Had og Forfølgelse. Saasnart Modsætningen tages bort er det at være Christen Vrøvl - som det er i »Christenhed«, der listigt har afskaffet Christendommen ved: vi ere Alle Christne.

Altsaa Begrebet »Christen« forholder sig omvendt til Tallet - »Stat« forholder sig ligefrem til Tallet: og saa har man faaet Christendom og Stat til at gaee op i hinanden - - til Bedste for Vrøvlet og Præsterne; thi at sætte Stat og Christendom saaledes sammen er der lige saa god Mening i som i at tale om en Alen Smør, eller der er, om muligt, endnu mindre Mening deri, da Smør og Alen dog blot ere hvad der Intet have med hinanden at gjøre, medens Stat og Christendom forholder sig omvendt til eller vel rettere fra hinanden.

Dog i »Christenhed« bliver dette vanskeligt forstaaet, i Christenhed, hvor man, hvad der er ganske i sin Orden, ingen Anelse har om, hvad Christendom er, og hvor man da allermindst kunde falde paa eller, naar det siges, faae i sit Hoved, at Christendommen er bleven *afskaffet ved Udbredelsen*, ved disse Millioner Navne-Christne, hvis Tal vel skal skjule over, at der ingen Christen er, at Christendommen slet ikke er til; thi som man taler om, ved en lang Passiar at snakke sig fra Noget, saaledes har Menneske-Slægten, den Enkelte i den, villet snakke og skulke sig fra at være Christen ved dette Mylder af Navne-Christne, en christelig Stat, en christen Verden, beregnet paa, at Gud skal blive saa fortunlet i Hovedet ved alle disse

Millioner, saa han ikke opdager, at han er narret, at der ikke er en eneste: Christen.

Er det forsvarligt af Staten, christeligt, at forlokke en Deel af den studerende Ungdom?

At »forlokke«; dette Udtryk bruges nærmest i Forhold til det Qvindelige. Man taler om at forlokke en ung Pige, og tænker da derved paa: i en Alder, hvor Sindets Higen er efter det Jordiske og Forfængelige, at aabne det stakkels Barn en Vei, der fører hende til alt dette Ønskede, ak, men paa hendes Uskylds Bekostning. Og man finder det saa uforsvarligt at forlokke en ung Pige, just fordi i den Alder, hvori hun er, Higen efter Livets Lyst og Forfængelighed er saa stærk i hendes eget Indre, at hun netop trængte til, at der udenfra virkedes i modsat Retning paa hende; Den er, som Ordet siger, let at lokke, der gjerne vil hoppe, og just derfor er det saa uforsvarligt at benytte sig deraf.

Det aldeles Lignende maa, christeligt, Staten siges at forskyldte mod den theologisk studerende Ungdom. Christendommens Betragtning af Livet ligger nemlig saa høit, at hvad man almindelig kalder Uskyldighed og Reenhed ingenlunde strækker til for at svare til dens Fordring.

Ifølge det nye Testaments Christendom er det at være Christen, end sige at være Lærer i Christendom idel Forsagelse og Lidelse, en Lærers Vilkaar det for det naturlige Menneske af alle mindst tiltalende Vilkaar.

Men just i det Øieblik da Ynglingen, hvis Higen kun altfor hæftigt er efter hvad denne Verdens er, just i det Øieblik da han ret behøvede de stærkeste Indtryk i modsat Retning, for enten at skrække ham tilbage fra at ville ad den Vei, eller, hvis han virkelig har Kald, modnet at betræde den: just det Øieblik benytter Staten til at spænde sit Garn for ham, til at fange efter ham, til at »forlokke« ham, saa det for Ynglingen i Forløkkethedens Feilsyn seer ud, som er det at være Lærer i Christendom just Veien, der vil føre ham til alt det Ønskede, til rigelig, betrygget og i Aarenes Løb voxende Løn for sit Arbeide, til huslig Hyggelighed i en Families Skjød, maaskee til at gjøre Carriere, maaskee endog glimrende Carriere – rigtignok, ak, rigtignok, christeligt, paa Bekostning af hans Uskyldighed; thi der er jo en Eed, han skal aflægge paa det nye Testamente, en Eed, der saa aabner ham, den Forlokkede, Adgang til det Ønskede, men som hævnner sig bagefter.

* *
*

Christeligt maatte da Fordringen stilles saaledes: om det ikke maatte behage Staten snarest muligt at bekendtgjøre, at den fra en vis Tid af ikke mere kan paatage sig at beskikke paa det nye Testamente eedfæstede Lærere i Christendom. Med den faktisk givne Geistlighed har Staten contraheret, i mine Tanker har den endog contraheret med hele den faktisk givne theologiske Ungdom; lad den derfor angive et vist Aaretal, at fra den Tid kan den ikke mere befatte sig med at beskikke saadanne Lærere.

Er det forsvarligt af Staten at modtage en Eed, som ikke blot ikke holdes, men hvis Aflæggelse er en Selvmodsigelse?

Man behøver ikke at være meget gammel, for, hvis man har Øie dertil og har benyttet det, at have forvisset sig om, at Menneskene have en afgjort Forkjerlighed for Øienforblindelse, hvile bedst i Øienforblindelse.

Er der een eller anden Sag af Betydning for Samfundet, saa samler ordentligviis Menneskenes Anstrengelse sig paa: at faae en Comite nedsat. Naar den er nedsat, er man beroliget, bekymrer sig ikke stort om Comiteen gjør Noget, glemmer tilsidst det Hele.

Saaledes ogsaa naar Noget ret skal være Alvor, mene Menneskene: der maa en Eed til, en Eed, som sikkrer os, at det er Alvor og bliver Alvor. Altsaa Eedens Aflæggelse er Alvoren – om den holdes eller ikke, beskjeftiger mindre.

Ja stundom lægger man for bare Alvor ikke Mærke til, om ikke selve Eedens Aflæggelse indeholder en Selvmodsigelse.

Dette er Tilfældet med Præstens Eed paa det nye Testamente, hvilken dog Staten modtager. Om saa var, at den Eed ikke holdtes, det var dog mindre betænkeligt, men det Sande er, at dens Aflæggelse indeholder en Selvmodsigelse. Og dog vilde formodentligen hverken Samfundet eller Individerne kunne berolige sig, hvis i Forhold til noget saa Alvorligt som at være Lærer i Christendom, Alvoren ikke var sikkert ved – en Eed, hvis Aflæggelse rigtignok indeholder en Selvmodsigelse, saa man beroliget ved denne Eed er beroliget ved: en Øienforblindelse.

Christendommen forholder sig til det Rige, som ikke er af denne Verden – og saa modtager Staten en Eed af Læreren i Christendom, hvilken Eed altsaa betyder, at han sværger just Det Troskab, som er Statens Modsatte. En saadan Eed er en Selvmodsigelse ligesom at lade en Mand sværge ved at lægge Haanden paa det nye Testamente, hvor der staaer: Du skal ikke sværge.

Dersom Præsten paa nogensomhelst Maade skulde være, hvad Eeden paa det nye Testamente forpligter ham til, en Christi Discipel, hans Liv en Christi Efterfølgelse, saa er hans Engagement som kongelig Embedsmand det mest Forhindrende; i samme Øieblik han skulde røre sig i Retning af hvad hans Eed paa det nye Testamente forpligter ham til, maa han sprengne sin Stilling som kongelig Embedsmand. Altsaa ved Eed som kongelig Embedsmand binder man ham saaledes, at hvis han skal holde den Eed, man lader ham aflægge paa det nye Testamente, maa han sprengne den første. Hvilken Selvmodsigelse! Og hvilken besynderlig Art Alvor, at der (hvor høitideligt!) aflægges en Eed, en Eed, hvis Aflæggelse er – en Selvmodsigelse! Og hvor fordærligt baade for Staten og Christendommen!

* *
*

Den christelige Fordring til Staten maa da lyde paa, om det ikke maatte behage Staten jo før jo heller at fritage hele Geistligheden for dens Eed paa det nye Testamente, give dem den Eed tilbage, udtrykkende, at Staten er kommet ind i Noget, den ikke kan befatte sig med, hvorved saa tillige vil blive udtrykt, hvad sandt er, at Gud, om jeg saa tør sige, slaaer op med hele den faktiske Besætning af Præster, giver dem deres Eed tilbage.

Er det forsvarligt af Staten, christeligt, at vildlede Folket, eller at vildlede Folkets Dom om hvad Christendom er?

Naar vi tage det blot Menneskelige, og lade det Guddommelige (Christendommen) af Syne, er Forholdet dette: Staten er den høieste menneskelige Instants, er, menneskeligt, det Høieste.

Folket, og den Enkelte i Folket lever derfor saaledes, at Alt hvad der bærer et nærmere Mærke af at være af Staten bekræftet, sanctioneret, autoriseret, Alt hvad der, i den monarkiske Stat, er mærket »kongelig« ansees for at være et Mere end det Samme uden dette Tillægsord, der afgiver, ved Statens Mellembestemmelse, en Betyggelse (Garantie) for at her er Noget man kan forlade sig paa, Noget man skal respektere.

Saaledes lever et Folk; og det er ønskeligt, at det lever saaledes; thi dette forholder sig til at være stille og rolig Undersaat, der hviler i Tillid til Staten. Men saaledes lever et Folk; fra Morgen til Aften faaer den Enkelte i Folket uafbrudt Indtrykket heraf, hans hele Tankegang er sammenvoxet med denne Forestilling om hvad der er kongeligt, hvad der er autoriseret af Staten. Selv i de mindste Forhold griber denne Betragtningssmaaede ind; den Næringsdrivende, Professionisten o. s. v. mener ved at faae Tilladelse til at anbringe Tillægsordet »kongelig« at gjælde mere end Den, der ikke har dette Tillægsord.

Lad os nu vende os til Christendommen. Den er det Guddommelige og *det* Guddommelige, der just fordi det i Sandhed er det Guddommelige, for ingen Priis vil være et Rige af denne Verden, tværtimod vil, at den Christne skal vove Liv og Blod for at afværge, at den ikke bliver et Rige af denne Verden.

Og dog paatager Staten sig, under Navn af Lærere i Christendom, at anbringe 1000 kongelige Embedsmænd!

Christeligt hvor vildledende! Folket lever og aander, som sagt, i den Betragtning, at det kongelig Autoriserede er det Mere, mere end det der ikke er kongelig autoriseret. Folket anbringer altsaa ogsaa dette her, har mere Respekt for en kongelig autoriseret Lærer i Christendom end for en som ikke er det, og betræffende de kongelig autoriserede igjen mere Respekt i samme Grad som de ere mærkede af Staten, have høiere Rang, flere Ordener, større Indkomster.

Hvilken Grund-Forvirring, det er (som man taler om at radbrække et Sprog) at radbrække Christendommen, eller at bagvende den, at vende den aldeles om, eller paa en fiin Maade at praktisere den udenfor: under Skin af Christendom lever man Hedenskab!

Nei, da Christendommen just er Modsætningen til Riger af denne Verden, Ueensartetheden, saa er det, ikke at være kongelig autoriseret det Sandere. Det at være kongelig autoriseret kan være – en Nemhed, en Magelighed, en Beqvemmelighed for Præsten: das ist was anders; men, christeligt, er det: Misrecommendation, og er det i samme Grad som man efter Statens Rangforordning er høiere paa Straae, har flere Ordener, større Indkomster.

Lad »Staten« gøre Prøve paa Regningen, og det skal snart vise sig, at Regningen er grundforkeert.

Prøven er ganske simpel: lad Staten (og dette er den eneste sande christelige Fordring, som det ogsaa er det eneste Fornuftige) gjøre al Christendoms Forkyndelse til privat Praxis –

– og det skal snart vise sig, om der her i Landet er 1½ Million Christne; ligeledes om der her i Landet er Brug for 1000 Præster med Familie.

Sandheden vil nok vise sig at være, at der maaskee ikke er virkelig Brug for 100 Præster, og Sandheden vil nok vise sig at være, at maaskee ikke een eneste af alle disse Bisper, Provster, Præster er istand til at kunne overtage privat Praxis.

Som da man ved Examina indførte Modersmaalet istedetfor Latin, dette var en Skærpelse; thi nu havde Examinanden intet Skalkeskjul, at det var Sproget, der var ham til Hinder i at forraade al sin Viden: saaledes er privat Praxis paa Religionens Gebeet noget ganske andet Alvorligt end dette Taabelige med kongelige Embedsmænd, hvor det til syvende og sidst ikke engang er fornødent selv at have en Religion, men blot at docere qua Embedsmand, lønnet af Staten, beskyttet af Staten, sikkert Agtelse qua – kongelig Embedsmand.

Det der holder Sandsebedraget med et christent Folk er deels den almindelige menneskelige Dvaskhed og Magelighed, som helst vil blive i det gamle Tummerumme – men hovedsagelig er det dog disse 1000 Interessenter, blandt hvilke der ikke er en eneste, uden at han pecuniairt er interesseret i at opretholde Sandsebedraget. 900 ville, naar Sandsebedraget hæves, formodentligen være aldeles uden Erhverv; og de 100, der ere istand til at praktisere privat, forstaae kun altfor godt, at det er noget ganske Andet end den nuværende Gamasche-Tjeneste med af Staten sikkert jævnt Avancement, der kan naae op endog i mange Tusinder. At et Menneske behøver Læge-Hjælp, er Noget, der saaledes sandseligt gjør sig forstaaeligt, at Staten ikke behøver her at hjælpe Folk til at forstaae det. Men naar Menneskene, religieust, gjøres frie, kan man have Bryderi nok med at gjøre dem deres aandelige Trang klar. Her er det Staten hjælper – men rigtignok høist uchristeligt: »Hvorledes, Du føler ingen Trang til Christendom – vil Du maaskee i Tugthuset?« »Hvorledes, føler Du ingen Trang til Christendom, saa føler Du maaskee stor Trang til at blive til Ingenting; thi uden at Du er Christen, ere alle Veie spærrede for Dig i Samfundet!« Ah! Det hjalp paa Præstens Praxis – og det er deraf at Præsten for største Delen lever, deraf at han (for at erindre om et Sted i Peder Paars) »lever christeligt«.

Det hjælper ikke, vi maa have alle Forklædninger og Mystificationer og Høitideligheder bort, for at komme til Sagen: at Spørgsmaalet om det kirkelige Bestaaendes Bestaaen er – et Penge-Spørgsmaal, at Geistlighedens høitidelige Taushed har en ganske simpel Forklaring, svarer til hvad der forekommer i Handel og Vandel, at naar En kræves for Penge, gjør han maaskee først et Forsøg, om han ikke kunde slippe paa den Maade, at han lod som hørte han det ikke. Geistligheden skulde derfor meget hellere aabenlyst tilstaae det sande Sammenhæng, det bliver kun værre og værre for den ved Hjælp af den Art Taushed. Naar en Mand med gravitetisk afmaalte Skridt gaaer gravitetisk gennem Gaden, foranlediges man til at tænke: det maa være noget Ualmindeligt; men hvis man tilfældigviis faaer en Viden om, at Forklaringen af denne Gravitet er, at han er lidt beskjenket, at det er derfor han (for at modvirke, at han umiddelbart graviterer mod Rendestenen) maa holde sig saa gravitetisk: maatte han meget hellere ligefrem svinge en Smule; man vilde maaskee smile, maaskee, maaskee ogsaa slet ikke lægge Mærke til hans Tilstand, derimod faaer han ved sin Gravitet en Interesse, slipper nu ikke for Drillerierne, der blot i samme Grad blive ubarmhertigere, i samme Grad som han anstrenger sig for at gaae mere og mere gravitetisk. Saaledes med Geistlighedens Taushed: et aabent, uforbeholdent, ligefrem Ord, havde været den uendeligt tjenligere end denne Taushed, der med Høitidelighed, høit, høit ophøiet Høitidelighed skjuler over – at det er et Penge-Spørgsmaal; thi nu faaer Spydighederne Interesse, Geistlighedens Omstændigheder blive, ved den høitidelige og fordringsfulde Taushed, saa interessante.

Vil Staten i Sandhed tjene Christendommen, saa lad den tage de 1000 Levebrød bort.

Saa længe der i Danmark existerer 1000 kongelige Levebrød for Lærere i Christendom er der gjort det bedst mulige for at forhindre Christendom.

Saa længe der er 1000 kongelige Levebrød, vil der bestandigt være et dertil svarende Tal af Mennesker, som agte paa den Maade at tjene deres Brød.

Blandt disse vil der være nogle Faae, som dog maaskee fandt et Kald til at forkynde Christendom. Men just i det Øieblik da det ret skulde blive Alvor for dem, ved ene i Tillid til Gud for egen Risico at maatte overtage at optræde som Lærer – just da aabner Staten dem den Magelighed, at tage et kongeligt Embede, hvorved disse Faae, christeligt, forkluddres.

Det langt større Antal ville slet ikke have noget Kald til at forkynde Christendom, men betragte det simplement som Levebrød.

Paa den Maade naaer Staten at fylde hele Landet med bedærvet Christendom, den allerstørste Vanskelighed for Anbringelsen af sand Christendom, langt større end fuldkommen Hedenskab.

Tag et Exempel. Hvis Staten blev tilsinds at ville forhindre al sand Poesie, saa behøvede den blot – og Poesie er dog ikke saaledes ueensartet med denne Verden som Christendom er det – den behøvede blot at anbringe 1000 Levebrød for kongelige Digter-Embedsmænd: saa skal det snart være naaet, Landet stadigt være i den Grad overfyldt af bedærvet Poesie, at sand Poesie bliver saa godt som en Umulighed. De Faae, der virkeligen havde Kald til at blive Digtere, de ville just i det kritiske Øieblik springe af fra den Anstrengelse, som det er paa egen Risico at vove ud, og ind i den Magelighed: et kongeligt Embede; men hiin Anstrængelse er just Betingelsen for, at det kunde blive til Noget med deres Digter-Kald. De Mange ville blot see et Levebrød i det at være Digter, et Levebrød, hvilket man sikkrede sig ved at udholde Examens-Læsningens Piinagtighed.